

**METODINĖS REKOMENDACIJOS
PAGRINDINIO UGDYMO BENDROSIOMS PROGRAMOMS**

*Metodines rekomendacijas parengė
A. Barisevičius, M. Danielius, M. Bareikienė*

**LIETUVIŲ GESTŲ KALBA
TURINYS**

1. ĮVADAS
2. SVARBESNIEJI PROGRAMOS ASPEKTAI
 - 2.1. Gestų kalba ir kompetencijų ugdymas
 - 2.2. Dalyko struktūra
 - 2.3. Integravimo galimybės
- Bendras
3. UGDYMO PLANAVIMAS
 - 3.1. Svarbiausios planavimo nuostatos
 - 3.2. Ilgalaikis ugdymo planavimas
 - 3.3. Trumpalaikis (mokymosi etapo) planavimas
4. UGDYMO PROCESAS
 - 4.1. Pamokos planavimo ypatumai
 - 4.2. Informacinių technologijų panaudojimo galimybės
5. VERTINIMAS
 - 5.1. Vertinimo nuostatos
 - 5.2. Vertinimo būdai: formuojamasis vertinimas
 - 5.3. Vertinimo būdai: diagnostinis vertinimas
6. Papildoma medžiaga, šaltiniai

1. ĮVADAS

LR Švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2433, (Žin., 2008, Nr. 99–3848) patvirtintos atnaujintos Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos. Pirmą kartą nacionaliniu lygmeniu yra parengta gestų kalbos Pagrindinio ugdymo priograma pateikta šio įsakymo 3 priede. Gestų kalbos programa pradiniam ugdymui skelbiama Švietimo plėtotės centro interneto svetainėje (<http://www.pedagogika.lt/index.php?-469374926>). Pagal šias gestų kalbos programas, kaip pagal ir kitų dalykų atnaujintas programas, mokyklos pagal programas pradės dirbti 2009–2010 m. m. nelyginėse klasėse. 2010–2011 m. m. visos klasės dirbs pagal pradinio ir pagrindinio ugdymo atnaujintas programas.

Šios metodinės rekomendacijos skirtos Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų lietuvių gestų kalbos mokytojams, mokantiems šio dalyko 5 – 10 klasėse.

2. SVARBESNIEJI PROGRAMOS ASPEKTAI

2.1. Gestų kalba ir kompetencijų ugdymas

Vienas iš ugdymo turinio atnaujinimo prioritetų – *kompetencijų ugdymas*. Kompetencija – tai žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma, įgalinanti kiekvieną asmenį gyventi visavertį asmeninį gyvenimą, siekti užsibrėžtų tikslų, mokytis visą gyvenimą, būti aktyviu piliečiu, dalyvauti visuomenės gyvenime, susirasti tinkamą darbą. Lietuvių gestų kalbos pamokose Bendriausia išugdyti asmens komunikacinę ir kultūrinę kompetencijas, kad mokiniai gebėtų reikšti, suvokti ir interpretuoti mintis, jausmus, faktus lietuvių gestų kalba įvairiuose socialiniuose kontekstuose. Komunikacinė kompetencija sudaro prielaidas kiekvieno moksleivio visaverčiam asmeniniam gyvenimui, sėkmingam mokymuisi, profesinei bei visuomeninei veiklai. Siekiama išugdyti asmenį, gebantį gimtąja kalba perimti praeities (lietuvių tautos, pasaulio bei kurčiųjų bendruomenės) kultūros paveldą, susivokiantį dabarties gyvenime, gebantį aktyviai, atsakingai dalyvauti kuriant kultūros vertybes. Kalbos ugdymas yra glaudžiai susijęs ne tik su asmenybės formavimusi, bet ir su tautinio bei kurčiųjų kultūrinio tapatumo raida. Per gimtosios kalbos pamokas mokytojas ugdo pagarbą gimtajai kalbai, lietuvių tautos ir kurčiųjų kultūrai, padeda moksleiviui suvokti save kaip tautos ir kurčiųjų bendruomenės kultūros tęsėją ir puoselėtoją.

Tikimasi, kad mokiniai:

- laikys gestų kalbos ir kitų kalbų mokymąsi asmeniškai vertingu, nes jis padeda pažinti save ir pasaulį, bendrauti, tobulėti, dalyvauti visuomenės gyvenime, sėkmingai veikti savo kultūros ir daugiakultūroje erdvėje;
- kurs įvairaus pobūdžio tekstus, siekdami įvairių tikslų įvairiose socialinėse ir kultūrinėse situacijose;

- suvoks, interpretuos ir kritiškai vertins įvairaus pobūdžio tekstus;
- įgis kurčiųjų ir šalies kultūros, literatūros pažinimo ir estetiškos patirties;
- sąmoningai ugdysis, tobulins savo kalbinius gebėjimus: taikys tinkamas strategijas, apmąstys ir planuos savo mokymosi veiklą, jausis atsakingi už mokymosi rezultatus;
- domėsis kultūriniu gyvenimu ir gebės kritiškai vertinti įvairius kultūrinio gyvenimo reiškinius;
- pažins, gerbs ir puoselės kurčiųjų, savo tautos ir Lietuvos kultūros tradicijas, dabarties pasaulio vertybes, pripažins ir vertins kitas kultūras.

2.2. Dalyko struktūra

Bendroji programa nusako ugdymo kryptį (tikslus ir uždavinius), taip pat tai, ko ir kaip turėtų būti mokomi mokiniai (ugdymo turinį ir metodus), kad įgytų jiems būtiną žinojimą ir supratimą, išsiugdytų esminius gebėjimus ir vertybines nuostatas.

Kalbinio ugdymo turinys programoje suskirstytas į tris dalis:

- kalbos vartojimas;
- kalbos pažinimas;
- kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas.

Toks skirstymas yra sąlyginis, kadangi ugdymo procese visos šios trys dalys glaudžiai susijusios. Mokinys ugdomi kalbinius gebėjimus vartodamas kalbą, pažindamas kalbos sistemą ir suvokdamas įvairius tekstus. Kalbos vartojimas suprantamas kaip procesas, apimantis monologinį ir dialoginį kalbos vartojimo būdus, kalbėjimo tikslus, paskirtį, adresatą, situaciją. Kalbos ir kultūros pažinimas apima kalbos elementų, jų ryšių bei funkcijų, kalbos kaip socialinio ir kultūrinio reiškinio suvokimą ir nagrinėjimą. Kalbos sistemos pažinimas plečia mokinių raiškos galimybes, sudaro prielaidas siekti sąmoningai suvokiamo kalbos aiškumo, tikslumo, raiškumo, taisyklingumo. Kalbos sistemos dalykai turėtų būti pateikiami mokiniams kuo aiškiau, suprantamiau, vengiant jiems nesuprantamų terminų bei sąvokų.

Literatūrinio ugdymo sąvoka šioje programoje vartojama šiek tiek kitokia prasme nei įprasta, kadangi grožinių tekstų lietuvių gestų kalba kol kas beveik nėra. Tad literatūrinis ugdymas suprantamas kaip įvairi veikla, susijusi su grožiniais ir negrožiniais tektais lietuvių gestų bei lietuvių kalbomis, pasakojimais, kūrybiniais bandymais, vertimais, inscenizavimais ir pan.

Dalyko turinys pateikiamas koncentrinu principu. Jo esmė ta, kad tos pačios temos nagrinėjamos visuose centruose, jas nuolat plečiant ir gilinant. Tarkim, kuriant tekstą moksleivis kiekvieną kartą pratinamas atsižvelgti į adresatą. Tačiau penktokams dažniausiai siūloma kalbėti bendraamžiams, o dešimtokai skatinami kalbėti kuo įvairesniems adresatams. Kuo formalesnė situacija, tuo teksto pritaikymas adresatui reikalauja didesnio kalbančiojo išmanymo.

Programos skyriuje *Mokinių gebėjimų raida* pateikiama gebėjimų raida. Gebėjimų aprašas nurodo, ką turi gebėti dauguma mokinių, baigiančių tam tikrą koncentrą. Mokinių gebėjimų raida iliustruojama žemiau pateiktoje lentelėje. Joje kita spalva pažymėti aukštesniame koncentre atsirandantys nauji gebėjimo aspektai.

<i>Veiklos sritis</i>	<i>5–6 klasės</i>	<i>7–8 klasės</i>	<i>9–10 klasės</i>
Kalbos vartojimas	. Dalyvaujant įvairaus pobūdžio pokalbiuose suprasti pokalbio esmę, klausti, atsakyti, reikšti savo nuomonę.	Dalyvaujant įvairaus pobūdžio pokalbiuose suprasti pokalbio esmę ir detales, klausti, atsakyti, prieštarauti, argumentuoti.	Dalyvaujant įvairaus pobūdžio pokalbiuose suprasti pokalbio esmę ir detales, klausti, atsakyti, kelti problemas, svarstyti, argumentuoti, prieštarauti, vertinti, apibendrinti.
Kalbos pažinimas	Tiksliai ir taisyklingai rodyti gestus ir pirštų abėcėlės ženklus.	Vartoti taisyklingos formos gestus atitinkama veido išraiška, tiksliai rodyti ir suprasti pirštų abėcėlę.	Vartoti naujus gestus (terminus) kartu atliekant atitinkamus lūpų judesius, normaliu tempu aiškiai vartoti gestus. Užrašyti nesudėtingus gestus, naudojantis notacijos sistema.
Kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas	3.1. Pažinti savo – kurčiųjų – bendruomenę ir aktyviai dalyvauti jos veikloje.	3.1. Aktyviai domėtis kurčiųjų istorija ir kultūra.	3.1. Būti aktyviu kurčiųjų bendruomenės nariu: dalyvauti bendruomenės renginiuose, juos aptarti, kritiškai vertinti aktualijas, numatyti savo indėlį į bendruomenės veiklą, siūlyti naujas veiklos sritis ir t. t.

Mokinių pasiekimų aprašai parengti remiantis kompetencijos struktūros samprata: pateiktos nuostatos, gebėjimas, jam išugdyti reikalingos žinios ir supratimas. Pvz., iš žemiau pateiktos lentelės matome, kad šeštą klasę mokinys turėtų gebėti nuosekliai, dalykiškai apibūdinti daiktą, įvykį, procesą. Kad to

išmokyti, jam reikia žinoti, kuo skiriasi dalykinis ir meninis aprašymas, kaip apibūdinama visuma ir detalės, mokėti taisyklingai konstruoti sakinius, žinoti tam tikrus gestų darybos, kaitymo būdus .

<i>Gebėjimas</i>	<i>Žinios ir supratimas</i>
1.10. Nuosekliai, dalykiškai apibūdinti daiktą, įvykį, procesą (papasakoti, kaip kas nors daroma).	1.10.1. Skirti dalykinį ir meninį apibūdinimą. 1.10.2. Skirti visumos įspūdį ir detalę. 1.10.3. Vartoti nesudėtingos konstrukcijos sakinius. 1.10.4. Tinkamai vartoti nerankinius elementus (būdvardžiai, veiksmažodžiai), erdvę (vaidmenų kaita, kryptimi kaitomi veiksmažodžiai, referencija, derinimas).

Toje pačioje pasiekimų lentelėje pateikiamos ugdymo gairės. Tai rekomendacinio pobūdžio nuorodos, kaip galėtų būti organizuojamas mokymas ir mokymasis, kad mokiniai sėkmingai pasiektų rezultatus, įvardytus gebėjimų apraše. Gairės grindžiamos konstruktyvistiniu požiūriu į mokymąsi: mokins mokosi remdamasis tuo, ką jau žino, aktyviai konstruodamas savo žinojimą, veikdamas kartu su kitais.

2.3. Integravimo galimybės

Lietuvių gestų kalbos mokymas turėtų būti susijęs su lietuvių kalbos mokymu. Kurčiųjų bendrą komunikacinę kompetenciją turi sudaryti gebėjimas vartoti šias abi kalbas lygiaverčiai. Tai, ką gali išreikšti ir suprasti viena kalba, jie turėtų gebėti išreikšti bei suprasti ir kita kalba. Todėl pageidautina, kad gestų ir lietuvių kalbų mokytojai nuolat bendradarbiautų: tartųsi planuodami mokymą ir mokymąsi, rengtų bendras užduotis, derintų vertinimo kriterijus.

Pavyzdžiai:

Veiklos sritis	Integravimo galimybės
Pasakojimo kūrimas	Kurdami pasakojimus (pavyzdžiui, apie kasdienę veiklą, pomėgius, interesus) mokiniai patys renkasi, kuria kalba jie pirmiausia nori kurti pasakojimą. Svarbu galutinis rezultatas – tas pats pasakojimas sukurtas abiem kalbomis. Tokiam rezultatui pateikti ypač tinkama programa „Link-it“ (kaip alternatyvą galima naudoti programą „Elan“ (žr. Aprašymą 4.4 Informacinių technologijų panaudojimas).

	Lygindami ir analizuodami šiuos tekstus poromis, grupėmis arba visa klase mokiniai atkreipia dėmesį į abiejų kalbų raiškos priemonių panašumus ir skirtumus, pastebi tipines klaidas, atsirandančias dėl kitos kalbos įtakos. Taip pat aptariamas stilistinių priemonių atitikimas ir kt.
Teksto suvokimas	Teksto supratimui abiem kalbomis rekomenduojama naudoti įvairias bilingvines priemones (lietuviškų tekstų vertimai į gestų kalbą, pavyzdžiui, „Skaitiniai 1 klasei“, „Skaitiniai 5 klasei“, „Pasakos kurtiems vaikams“, „Adomo knyga“ ir kt., žr. 4.5 Mokymo medžiaga), taip pat įvairaus žanro gestų kalba sukurtų tekstų vertimus į lietuvių kalbą.
Kalbos pažinimas	Visų kalbos lygmenų struktūra ir funkcijos aptariamos lyginant abi kalbas, atkreipiant dėmesį į panašumus ir skirtumus tarp šių kalbų. Čia tinka pasitelkti „Lietuvių gestų kalbos gramatikos vadovėlį“ gestų kalba, kuriame gestų kalbos raiškos priemonės lyginamos su lietuvių kalba.

Lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos integruotos pamokos 9 klasėje plano pavyzdys

Tema: Grožinio teksto suvokimas, interpretavimas ir vertinimas.

Iš Bendrųjų programų

- 1.5. Vertinti teksto daromą poveikį.
- 1.7. Daryti apibendrinančias išvadas, argumentuoti, išsakyti savo požiūrį pagal pateiktus klausimus/planą, schemą. Išsiaiškinti nesuprastas teksto mintis, idėjas, sąvokas pasirenkant tinkamas kompensuojamąsias strategijas.
- 2.2. Vartoti atitinkamus gestus lietuvių kalbos žodžiams ir jų perkeltinėms reikšmėms išreikšti.
- 2.4. Taisyklingai vartoti gestus verčiant iš lietuvių kalbos į LGK remiantis žiniomis apie jų kaitybą.
- 3.2. Gestų kalba perteikti grožinės literatūros kūrinių (nagrinėjamų per lietuvių kalbos pamokas) ištraukas, savarankiškai pasirinkti tinkamas raiškos priemones.

Kontekstas

Gimtoji kurčiųjų kalba yra gestų kalba. Remiantis tyrimais nustatyta, kad Remiantis gimtosios gestų kalbos gebėjimais kurtieji geriau rašytinę šnekamosios kalbos formą, šiuo atveju - lietuvių kalbą. Kadangi kalbų mokymąsi stipriai įtakoja mokytojo gestų kalbos gebėjimai, pravartu rengti integruotas pamokas, kurių

metu dalyvauja dviejų kalbų mokytojai. Kol nėra parengta pakankamai dvikalbio ugdymo priemonių, tai tėra vienintelis būdas užtikrinti glaudų kalbų tarpusavio ryšį.

Pamokai buvo parinktas adaptuotas grožinis tekstas „Mirtis į akis pažiūrėjo“. Jame daug veiksmažodžių nusakančių junginių (žr. Priedą 1.) Pradžioje mokiniai skaitydami tekstą individualiai susipažįsta su tekstu, neaiškūs žodžius pasibraukia, klausia mokytojų, išsiaiškina junginių prasmę. Tada skirtingų gebėjimų grupėse po tris aptaria paskirtos teksto dalies (tekstas suskirstytas į tris dalis- po dalį kiekvienai grupei) prasminius akcentus ir piešia veiksmažodžių seką.

Po šios veiklos grupės, mokiniai savo tekstais ir piešiniais, interpretuoja pasakojimus gestų kalba. Svarbiausias kriterijus – kuo tiksliau perteikti lietuviško teksto mintį gestų kalba – remtis tekste esančiais junginiais, pristatyti veiksmažodžių seką. Gestų kalbos pasakojime turėjo būti tinkamai vartojami erdviniai santykiai, vaidmenų kaita, nerankinių elementų pagalba sustiprinta teksto prasmė. Pasakojimai buvo filmuojami, o vėliau peržiūrimi. Teksto perteikimo nuoseklumui užtikrinti mokymosi erdvė organizuota atitinkamai (stebimas televizoriuje tekstas gestų kalba ir daugialypės terpės projektoriuje tekstas lietuvių kalba). Mokiniai vertino savo bei kitų grupių darbą – piešinius ir pasakojimą gestų kalba (žr. Priedą nr.2)

Uždavinys: Mokiniai, skaitydami ir nagrinėdami tekstą, išmoks taisyklingai vartoti ir versti iš vienos kalbos į kitą vaizdingus bei veiksmažodžius nusakančius žodžių junginius.

Mokymosi priemonės: Tekstas „Mirtis į akis pažiūrėjo“; piešimo priemonės, vertinimo lentelės; video kamera, televizorius, daugialypės terpės projektorius.

Mokymo metodai: individualus darbas, darbas grupėje, darbų pristatymas, įsivertinimas.

Mokymosi veiklos:

- 1) Pristatoma pamokos tema, išdalinami tekstai, kuriuos mokiniai individualiai skaito.
- 2) Mokytojai individualiai konsultuoja mokinius paaiškindami nežinomus žodžius, junginius.
- 3) Dirbama grupėmis – mokiniai pasidalina, kaip suprato tekstą ir kartu atvaizduoja jame esančius įvykius, stengdamiesi naujus žodžius ar jų junginius perteikti vaizdu.
- 4) Skiriama laiko pasiruošti mokiniams grupėje aptarti teksto pristatymo strategijai bei būti pasiruošusiems jį pristatyti.
- 5) Mokytojas išrenka po vieną mokinį iš grupės, kuris pasakoja teksto dalį gestų kalba. Daromi video įrašai.

- 6) Stebimi įrašai, mokytojai kartu su mokiniais analizuoja gestų kalbos teksto atitikimą lietuvių kalbos tekstui, stebi, ar teisingai perteikiami erdviniai santykiai, vaidmenų kaita.
- 7) Mokiniai atlieka įvertinimą.
- 8) Savarankiškai mokiniai atsakinėja į klausimus lietuvių kalba raštu.
- 9) Mokytojų vertinimas.
- 10) Mokymosi refleksija. Mokiniai vertino bendravimą ir bendradarbiavimą mažoje grupėje, pateikė nuomonę apie savo motyvaciją pamokoje, įsivertino savo darbą bei įvertino mokymosi efektyvumą

Priedas Nr.1

Mirtis į akis pažiūrėjo

Vienas Alpių kalnų gyventojas, jaunas gražus vaikinąs, vardu Maksas, ėjo siauru bedugnės pakraščiu ir pamatė ant uolos erelio gūžtą.

Parėjęs namo, jis pasakė draugams apie tą gūžtą. Du draugai nutarė nueiti kartu su Maksu ir iš gūžtos išimti erelio vaiką. Jie galvojo parduoti jį paukštynei arba žvėrynei ir gauti nemažai pinigų.

Pasiėmė trys drąsuoliai ilgą stiprią virvę ir nuėjo į kalnus. Atėjo į tą vietą, iš kur buvo matyti lizdas. Pasilenkė žemyn ir mato – erelių nėra, o vaikas vienas.

* * * * *

Maksas pasisiūlė nusileisti į gūžtą. Jis užsikišo už diržo peilį ir apsivyniojo virve. Draugai stipriai nusitvėrė už virvės ir ėmė leisti jį gilyn į bedugnę.

Maksas pasiekė erelio gūžtą, ranka griebė už kojų erelio vaiką ir davė ženklą draugams traukti virvę aukštyn. Draugai pradėjo traukti.

Staiga jis pamatė, kad atskrenda erelio patelė. Ji pamatė savo vaiką žmogaus rankose. Puolė įpykusi, išskėtė aštrius nagus, pražiojo galingą snapą. Ji galėjo Maksą labai sužeisti, galėjo iškapoti jam akis.

* * * * *

Maksas kaire ranka laikė paukštį, o dešine išsitraukė peilį ir pradėjo gintis nuo erelio. Jis mostelėjo peiliu ir staiga pajuto, kad virvė, kurią traukė draugai, suvirpėjo. Pažiūrėjo aukštyn ir pamatė, kad jis pats iki pusės perpjovė virvę peiliu. Virvė toje vietoje išsitempė ir buvo matyti, kad tuoj nutrūks.

Mirties baimė apėmė Maksą. Jis visas apmirė, veidas pabalo, rankos ir kojos atšalo, akys aptemo. Iš jo rankų iškrito ir paukštis, ir peilis nukrito į bedugnę. Erelio patelė paliko žmogų ir nuskrido žemyn prie savo vaiko.

Makso draugai viską matė, bet nieko nesuprato. Jie pamažu traukė virvę į viršų. Maksas norėjo sušukti, kad trauktų greičiau, bet neturėjo jėgų. Jis su siaubu laukė, kada nutrūks virvė ir jis nukris į bedugnę. Pagaliau jis pamatė, kad draugai jau arti. Dabar jis suriko: "Greičiau! Virvę perpjoviau!"

Draugai labai greitai ėmė traukti Maksą aukštyn. Jis buvo išgelbėtas.

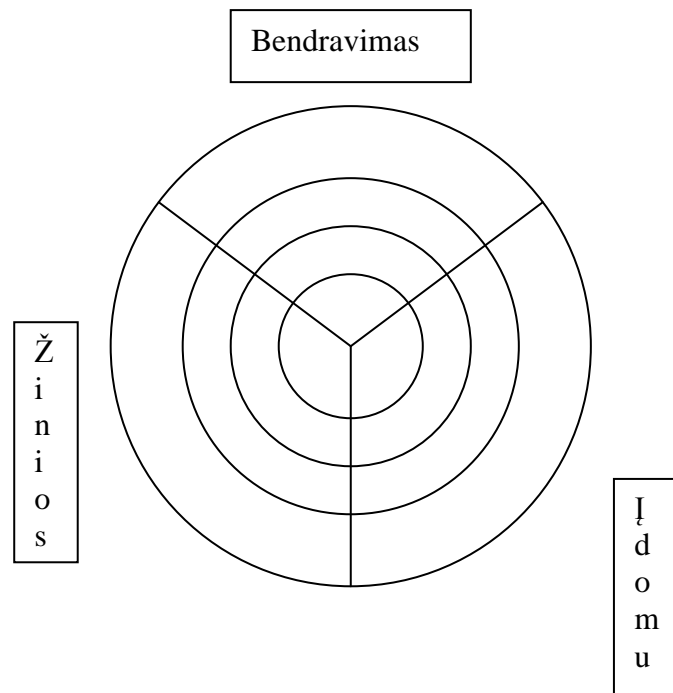
Priedas Nr.2

Vertinimo lentelė

Bendras

Gestų k.	Mokiniai									
	Mokytojai									
Piešiniai	Mokiniai									
	Mokytojai									
Atsakymai į klausimus	Mokytojai									

Gestų k.: _____
Lietuvių k.: _____

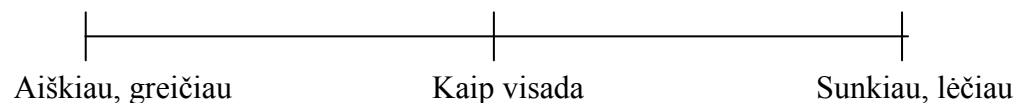

- 1) supratau viską
- 2) supratau neblogai
- 3) nelabai supratau
- 4) nesupratau

- 1) man geriau mokytis vienam
- 2) patiko, bet nelabai moku dirbti grupėje
- 3) norėčiau dirbti (mokytis) grupėje
- 4) man visada geriau sekasi dirbti grupėje

- 1) labai įdomu, norėčiau daugiau tokių pamokų
- 2) įdomu
- 3) nelabai įdomu
- 4) neįdomu

Tekstą supratau:

Lietuvių gestų kalbos vartojimas yra glaudžiai susijęs su visais mokomaisiais dalykais mokykloje. Visų dalykų mokytojai daugiau ar mažiau vartoja lietuvių gestų kalbą pristatydami, aiškindami medžiagą, kartu su mokiniais planuodami, organizuodami mokymosi veiklas, kalbėdami apie mokymosi sėkmę. Kalba tarnauja kaip dalykų mokymosi priemonė, kitų dalykų pamokose mokomasi vartoti dalykinę kalbą. Specifiniai dalykiniai terminai bei jų apibrėžimai yra pateikti teminiuose žodynuose gestų kalba, kuriais galima remtis ugdant komunikavimo gebėjimus. Kita vertus, Bendrosiose programose komunikavimo gebėjimai įtraukti į daugelio ugdymo sričių kompetencijų aprašus ir laikomi integralia dalykinės kompetencijos dalimi. Šių gebėjimų ugdymas per visų dalykų pamokas reikalauja įvairių dalykų mokytojų bendradarbiavimo. Toje pačioje klasėje ar klasių koncentre dirbantys mokytojai galėtų kartu aptarti, kokia mokymosi medžiaga kelia daugiausia sunkumų, kaip būtų galima įvardinti tam tikras sąvokas, terminų taisyklingą vartojimą, numatyti kartu teksto pristatymo būdus, skaitymo strategijas, kurios padėtų mokiniams suprasti dalykinius tekstus. Gali būti, kad kai kurių dalykų mokytojai neturės pakankamo kalbinio pasirengimo, tad jiems praverstų gestų kalbos mokytojų pagalba. Bendradarbiavimo kultūra įpareigoja padėti kitiems, kita vertus, ji visuomet teikia galimybių mokytis iš kitų, siekti veiksmingesnio mokymo ir mokymosi.

3. UGDYMO PLANAVIMAS

3.1. Svarbiausios planavimo nuostatos

Lietuvių gestų kalbos kaip ir kiekvieno dalyko ugdymo turinį sudaro mokinio jau turima patirtis, ugdymo programos ir kontekstas, mokymo ir mokymosi metodai, vertinimo būdai ir rezultatai, mokymo(si) šaltiniai bei priemonės (*pagal UNESCO, 2004*). Kitaip tariant, ugdymo turinys apima tai, ko mokome, kaip mokome, kaip vertiname ir ką mokinys išmoksta. Ugdymo turinį ir procesą visose šalies mokyklose reglamentuoja valstybės lygmens dokumentai: Bendrieji ugdymo planai, Bendrosios programos. Mokytojas, žinodamas valstybės bei mokyklos keliamus tikslus, planuoja ir organizuoja mokymą ir mokymąsi savo dalyko pamokose. Planuodamas savo darbą remiasi Bendrosiomis programomis, mokyklos veiklos planu bei atsižvelgia į turimus išteklius.

Mokytojo darbo planavimą pirmiausia reikėtų suprasti, kaip procesą, padedantį nuolat analizuoti, stebėti, kaupti informaciją, ją remiantis priimti sprendimus, rengtis pamokoms, jas vesti, apmąstyti ugdymo procesą bei koreguoti savo darbą. Planuodamas mokytojas apmąsto, ką turės išmokti mokiniai, kaip bus organizuojamos pamokos, kokios užduotys bus skiriamos mokiniams, kokių priemonių reikės.

Planuodamas kiekvieną mokymo ir mokymosi etapą (pamoką ar ilgesnį laikotarpį) mokytojas

- atsižvelgia į konkrečios klasės mokinių pasiekimų lygį, mokymosi poreikius, mokymosi stilius ir polinkius, mokymo ir mokymosi sąlygas,
- laikosi Bendrųjų programų ir išsilavinimo standartų reikalavimų;
- atsižvelgia į mokyklos ar savo individualius tikslus, turimus išteklius, mokymo ir mokymosi sąlygas.
- tiksliai ir aiškiai formuluoja mokymosi tikslus bei uždavinius, kad juos suprastų moksleiviai, jų tėvai ir kiti mokytojai.

Planuojant labai.

Planuojant taip pat atsižvelgiama į mokyklos bendruomenės išsikeltus ugdymo tikslus ir prioritetus, į individualius paties mokytojo išsikeltus profesinio tobulėjimo tikslus. Kad mokiniai galėtų sėkmingai mokytis, mokytojas turėtų aiškiai suformuluotus mokymosi tikslus ir į rezultatą orientuotus uždavinius aptarti su mokiniais, paaiškinti praktines įgytų gebėjimų taikymo galimybes.

Planuojant mokytojui gali padėti toliau pateikiama klausimų schema:

Situacijos analizė

- Kokie yra mokinių poreikiai?
- Kokie tikslai ir uždaviniai keliami valstybiniuose dokumentuose?
- Kokie mokyklos tikslai ir prioritetai?
- Kokie yra individualūs mokytojo tikslai?

Tikslų ir uždavinių formulavimas

- Kokios vertybinės nuostatos formuotinos?
- Kokie gebėjimai ugdytini?
- Ką mokiniai turi žinoti ir suprasti?

- Kokių rezultatų laukiama?
- Kas ir kaip bus vertinama?

Turinio parinkimas

- Kas numatyta bendrosiose programose?
- Kas aktualu atsižvelgiant į mokinių patirtį, poreikius, interesus?
- Kaip bus integruojamas ugdymo turinys?

Metodų parinkimas, veiklos organizavimas

- Kaip bus skatinamas mokinių aktyvumas?
- Kaip mokiniai kontroliuos savo mokymąsi, kokių strategijų mokysis?
- Kokios bus sudarytos galimybės mokytis bendradarbiaujant?

Vertinimas

- Ar buvo pasiekta užsibrėžtų uždavinių: kokie yra mokinių pasiekimai lyginant su programose numatytais?
- Ar veiksmingas buvo mokymas ir mokymasis?
- Kokios informacijos mokymosi proceso ir rezultatų analizė suteikia tolesniam mokinio mokymuisi ir mokytojo sprendimams?

3.2. Ilgalaikis ugdymo planavimas

Ilgalaikio planavimo paskirtis – numatyti ilgalaikius (dažniausiai metų) ugdymo tikslus, darbo etapus, jų nuoseklumą, apytikriai paskirstyti laiką, numatyti priemones, kuriomis priemonėmis reikia pasirūpinti iš anksto. Numačius savo darbo metmenis metams vėliau planas gali būti koreguojamas. Kadangi Bendrosiose programose ugdymo turinys pateikiamas dviem klasėms, planuojant reikėtų numatyti, kaip tas turinys bus padalintas dviem metams. Planavimo pobūdis priklauso nuo mokytojo patirties, mokinių amžiaus ir patirties, mokymuisi skirtų pamokų skaičiaus, mokymosi aplinkos ir kt..

Ilgalaikiame plane galėtų atsispindėti šie dalykai:

- Bendroji informacija (*dalykas/kursas; klasė; laikotarpis; pamokų skaičius*).
- Trumpa mokinių grupės charakteristika (*motyvacija ir nuostatos; pasiekimai; mokymosi ypatumai (mokymosi stiliai, individualūs poreikiai)*)
- Mokymo uždaviniai (*sukonkretinti atsižvelgiant į konkretų kontekstą, patikslinti BP uždaviniai, susiję su BP aprašytų dalykinių ir esminių kompetencijų ugdymu; orientuoti į mokymosi rezultata*)
- Mokymo ir mokymosi turinys (*esminis gebėjimas, kiti ugdomi gebėjimai, val., integracija*). Aprašymo (*lentelės*) formą pasirenka srities ar dalyko mokytojai.
- Ištekliai (*mokymo priemonės, papildomos pamokos, išvykos, lėšos ir t.t.*)

3.3. Trumpalaikis (mokymosi etapo) planavimas

Trumpalaikio planavimo paskirtis – detalizuoti ilgalaikį planą. Planuojant etapą, konkretnami ilgalaikiame plane numatyti mokymosi uždaviniai, nustatoma kryptingai organizuoto mokymosi eiga, numatomas konkretusis turinys, mokymosi metodai, vertinimo ir įsivertinimo veiklos. Trumpalaikiai planai turi būti atviri, lankstūs, koreguojami atsižvelgiant į mokymosi metu išryškėjančius mokinių poreikius. Trumpalaikių planų užrašymo formos gali būti įvairios.

Trumpalaikiame plane galėtų atsispindėti šie dalykai:

- *Etapo pavadinimas/tema ir planuojama trukmė*
- *Etapo mokymo ir mokymosi uždaviniai*
- *Mokymo ir mokymosi turinys (etapo pamokos)*
- *Individualizavimas ir diferencijavimas (atsispindi mokymosi veiklose ir vertinime).*
- *Apibendrinimas (reflektavimas) ir vertinimas baigiant mokymosi etapą*

Etapo plano 8 klasei pavyzdys

Etapo pavadinimas. Aplinkos nusakymas

Uždaviniai

Baigę etapą mokiniai:

- žinos aplinkos nusakymui būtinus erdvės naudojimo principus;

- tekste atpažins ir gebės paaiškinti gestų derinimo erdvėje atvejus;
- gebės palyginti aplinkos nusakymo būdus lietuvių kalboje ir gestų kalboje;
- gebės perteikti lietuviškus aplinką nusakančius tekstus ar atkarpas gestų kalba;
- gebės nusakyti aplinką, remdamiesi įvairias šaltiniais: savo patirtimi, nuotraukomis ir iliustracijomis, filmuotais vaizdais;
- gebės schematiškai atvaizduoti daiktų išsidėstymą erdvėje pagal gestų kalbos tekstą;
- pasakodami situacijas tinkamai naudos derinimą erdvėje;
- atlikdami užduotis naudosis kompiuterine programa “Elan” ar kita mokytojo nurodyta programa.

Eil. Nr.	Pamokos tema	Mokymosi uždaviniai	Mokymosi veiklos ir vertinimas	Pastabos
1.	Gestų kalbos aplinkos nusakymo priemonės ir principai	Remdamiesi konkrečiu tekstu žinos aplinkos nusakymui būtinus erdvės naudojimo principus	Mokiniai supažindinami su etapo tikslais, laukiamais rezultatais. Mokiniai žiūri pasakojimus gestų kalba ir nurodo (atkartoja) vietas, kuriose nusakoma aplinka. Remiantis šiais pasakojimais aptariami būdai, kuriais nusakomas daiktų išsidėstymas erdvėje ir jiems priskiriamos savybės.	
2.	Daiktų išsidėstymas erdvėje	Tinkamai naudos proformas ir žymės atskaitos tašką	Rodant įvairius vaizdus aptariama, kaip naudojamos proformos ir atskaitos taškas daiktų išsidėstymui erdvėje nusakyti. Kuriamas pasakojimas gestų kalba pagal iliustraciją (pvz., “Žiedo ieškojimas”) ir planą. Mokiniai žiūri kitų mokinių pasakojimus ir išsako savo pastabas dėl aplinkos nusakymo.	
3.	Lietuvių kalbos ir gestų kalbos aplinkos	Gebės palyginti aplinkos nusakymo būdus lietuvių	Mokiniam pateikiami trumpi lietuviški tekstai, kuriuose nusakoma aplinka ir daiktų išsidėstymas juose. Mokiniai poromis arba grupelėmis	

	nusakymo būdai	kalboje ir gestų kalboje	aptaria, kaip tas atkarpos reiktų perteikti gestų kalba. Paskui su visa klase aptariama, kokiais būdai nusakomas daiktų išsidėstymas lietuvių kalboje ir palyginama su gestų kalba. Namų darbui galima užduoti mokiniams patiems surasti ištraukas iš lietuviškų tekstų (pvz., spaudoje, internete, knygose) ir pagalvoti, kaip jas perteikti gestų kalba.	
4-6.	Gestų derinimas erdvėje	Žinos gestų derinimo erdvėje taisykles ir funkcijas	Žiūrimas pasakojimas gestų kalba ir aptariama, kokie gestai derinami erdvėje. Aptiriamos trys grupės: nederinami gestai, derinami gestai, turintys nederinamą formą ir gestai, neturintys nederinamos formos (pvz., VALYTI, RAŠYTI, TUŠČIAS ir kt.). Palyginamas gestų kalbos ir lietuvių kalbos derinimas. Mokiniai kuria pasakojimą naudodami derinamus gestus iš mokytojo pateikto gestų sąrašo. Naudodami programą „Elan“, mokiniai sužymi gestų kalbos tekste tuos gestus, kurie derinami erdvėje, ir nurodo referencijos taškus, prie kurių jie derinami (žr. pavyzdį 4.4. Informacinių technologijų panaudojimo galimybės)	
7.	Vertimas į lietuvių kalbą.	Gebės atsižvelgti į skirtumus tarp lietuvių kalbos ir gestų kalbos.	Mokiniai verčia savo sukurtus tekstus (iš praeitos pamokos) į lietuvių kalbą (galima naudoti kompiuterinę programą „Link-it“ arba „Elan“).	
9-10.	Aplinkos nusakymas	Kurdami pasakojimą mokiniai nusakys pasirinktą	Mokiniai kuria pasakojimą, kuriame svarbiausias dėmesys būtų skiriamas aplinkos nusakymui (pasakojimas gali būti išgalvotas, iš savo patirties	

	pasakojime ir supratimas	aplinką ir vertindami atvaizduos daiktų išsidėstymą numatytu būdu	arba atpasakojamas filmas). Paskui mokiniai žiūri vienas kito pasakojimus ir grafiškai atvaizduoja daiktų išsidėstymą ir jiems priskiriamas savybes. Galima mokytis, kaip pateikti grafinį vaizdą kompiuterinėmis programomis, pavyzdžiui, Word, PowerPoint arba grafinio vaizdavimo programomis.	
--	--------------------------	---	--	--

4. UGDYMO PROCESAS

4.1. Pamokos planavimo ypatumai

Pradėdamas planuoti pamoką mokytojas turėtų sau tris klausimus: *Kur mano mokiniai eina? Kaip jie ten nusigaus? Kaip aš žinosiu, kad jei jau ten?*

Tada galvojame, kaip atsakyti į kiekvieną iš šių klausimų plane. Pirmiausia pamokos uždaviniai. Kaip jie padeda siekti programos tikslų, kaip siejasi su temos tikslais. Pamokos uždaviniai formuluojami iš mokinio pozicijos. Jie aldžios į tai, ką mokiniai išmoks per šią pamoką. Pamokos uždavinyje apibrėžiamas mokinių rezultatas, pasiekiamas per tam tikrą laiką (pamoką), kaip mokiniai parodys šį rezultatą ir kokiais kriterijais remdamiesi jį vertinsime. Mokymosi uždavinys (pagal R. Magerį) nurodo

- kokiomis sąlygomis (tinkamą veiklos kontekstą);
- ką mokiniai gebės atlikti (svarbiausią siekį);
- pagal kokius kriterijus bus vertinama (su kokiais mokymosi rezultatais ir koku kompetentingumu bus lyginama sėkmė).

Pavyzdžiui, suformuluotas toks uždavinys: *Pagal duotą modelį mokiniai sukurs pasakojimą, atsižvelgdami į adresatą ir komunikacinę situaciją.*

Sąlyga - *pagal duotą modelį*

Atlikimas – *mokiniai sukurs pasakojimą*

Kriterijus – *atsižvelgdami į adresatą ir komunikacinę situaciją.*

Mokymosi uždavinys turi būti

- konkretus, aiškus, glaustas;

- realiai pasiekiamas per tam tikrą laiką;
- pamatuojamas;
- konstatuojamas kaip rezultatas (vartojami aktyvieji veiksmažodžiai arba frazės).

Pavyzdžiui: *Nusakydami daiktų išsidėstymą erdvėje tinkamai vartos proformas ir žymės atskaitos tašką.*

Gali būti formuluojami ne tik dalyko kalbos mokymosi uždaviniai, bet ir socialiniams gebėjimams formuoti skirti uždaviniai, pvz.:

Diskutuodami apie kurčiųjų įsidarbinimo galimybes mokiniai pagrįs savo nuomonę pavyzdžiais bei tinkamai skatins ir palaikys grupės narių pasisakymus.

Geras mokymosi uždavinys tikslingai nukreipia mokymą ir mokymąsi, yra suprantamas mokiniams, leidžia mokytojui spręsti apie pamokos sėkmę. Jeigu mokytojas pamokoje skiria laiko mokymosi uždavinių išsiaiškinimui, galima tikėtis, kad mokiniai pozityviau žvelgs į mokymąsi, labiau pasitikės savimi, supras mokymosi prasmingumą.

Tikslingai numatyti pamokos veiklas mokytojui gali padėti pamąstymas apie tai, kuo svarbi ši pamoka, kodėl mokiniams ji turėtų patikti, kaip aktyviai joje dalyvaus kiekvienas mokinis. Pamokos sėkmei gana svarbi pamokos pradžia. Mokytojas turėtų suplanuoti, kaip aptars šios pamokos uždavinius, kaip sutelks mokinių dėmesį ir išlaikys jį, kuo pamokos uždaviniai ir mokymosi veiklos gali sudominti mokinius, ko galima tikėtis iš mokinių. Pamokai pasirenkamos veiklos turėtų būti susijusios su pamokos uždaviniais ir užtikrinti, kad mokiniai aktyviai veiks.

Baigus planuoti pamoką vertėtų dar kartą grįžti prie uždavinių. Įsitikinkime, kad jie

- suformuluoti iš mokinio pozicijos,
- realūs, ar įmanoma jų pasiekti per numatytą laiką,
- pamatuojami (venkite žodžių *suvokti, suprasti*, nes jie nėra pakankamai konkretūs – mokiniai gali nesuprasti, ko iš jų tikimasi, o jums sunku nuspręsti, ar uždavinys įgyvendintas),
- dera su mokymo ir mokymosi veiklomis ir vertinimu,
- žinomi ir suprantami mokiniams.

Lietuvių gestų kalbos pamokos 8 klasėje plano pavyzdys

Tema: Senoji (dvirankė) lietuviška pirštų abėcėlė.

Bendrosios programos

- **2.1.** Vartoti taisyklingos formos gestus atitinkama veido išraiška, tiksliai rodyti ir suprasti pirštų abėcėlę.
- **2.6.** Suvokti kalbą kaip socialinį ir kultūrinį reiškinį: suprasti, kaip ir kodėl kalba nuolat kinta.
- **3.1.** Aktyviai domėtis kurčiųjų istorija.

Kontekstas

Ankstesnėse pamokose bendrais bruožais buvo apžvelgta Lietuvos kurčiųjų istorija, kartu ir ugdymo istorija. Susipažinta su pirmaisiais bandymais mokyti kurčiuosius Lietuvoje. Trumpai buvo pristatyta informacija apie gestų kalbos vartojimą ugdymo procese, gestų kalbos ir lietuvių kalbos santykį.

Šioje pamokoje mokiniais susipažins su senąja (dviranke) pirštų abėcėle, savarankiškai atras keletą gestų kilmės ryši su dviranke pirštų abėcėle, o galbūt pateiks šio proceso pavyzdžių ir su vienranke pirštų abėcėle.

Mokiniai dirbs poromis, reikalui esant mokytojas darbą pakreips klausinėjimo būdu.

Uždavinys

Susipažinę su senąja (dviranke) pirštų abėcėle mokiniai savarankiškai ar mokytojo padedami nustatys tam tikrų gestų kilmės ryšį.

Mokymosi priemonės: Mokytojo paruošta priemonė „Dvirankė pirštų abėcėlė“.

Mokymo metodai: klausinėjimas, darbas poromis, pristatymas.

Mokymosi veiklos:

11) Skelbiama pamokos tema, iškeliamas pamokos uždavinys kaip problema.

12) Mokytojas pristato temą klausinėdamas.

13) Demonstruojama priemonė su dviranke pirštų abėcėle (priedas nr.1), aptariama.

14) Skiriamos mokiniams užduotys:

- a) dirbant poromis paieškoti kuo daugiau gestų su dvirankės pirštų abėcėlės raidėmis.
- b) pristatant rastus gestus poroms jų nekartoti.

5) klausinėdamas mokytojas formuluoja naują užduotį – ar mokiniai turi duomenų apie gestų kilmės ryšį su vienranke pirštų abėcėle (priedas nr.2); taip pat svarsto kartu su mokiniais, kokios priežastys lėmė, kad keliems skirtingiems žodžiams nusakyti radosi tas pats gestas.

9. **Namų darbai.** Mokiniamis skiriama užduotis paklausinėti savo aplinkoje esančių kurčiųjų (draugų, tėvų, auklėtojų ar mokytojų) bei rasti gestų, dar neaptartų šioje pamokoje.

4.2. Informacinių technologijų panaudojimo galimybės

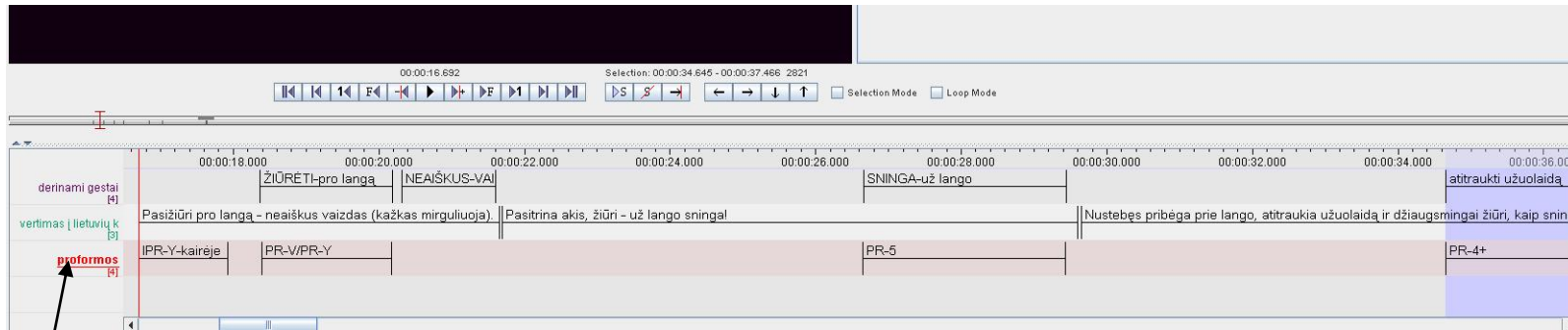
Mokant gestų kalbos siekiama ugdyti kalbėjimo, klausymo (supratimo), kalbos pažinimo įgūdžius. Komunikacinei kompetencijai įgyti bei įtvirtinti yra keletas tinkamų kompiuterinių programų, kurios gali būti kūrybiškai taikomos įvairiais būdais įvairiose pamokų dalyse. Konkrečių komunikacinių tikslų siekimas orientuoja į tokias mokymo priemones, kurios mokytų visokeriopos kalbinės veiklos bei atitiktų programose numatytų gebėjimų ugdymą. Be įprastų naudojamų mokymo priemonių, kartu gali būti naudojamos tokios papildomos priemonės kaip kompiuterinės mokomosios programos ir jau parengtos skaitmeninės plokštelės gestų kalbos mokymui. Kompiuterinių programų naudojimas taip pat prisideda prie mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo ir mokymosi savarankiškumo, mokymosi mokytis, mokymosi savitvarkos gebėjimų ugdymo.

Elan programos naudojimo pavyzdys

Kompiuterinė programa „Elan – Linguistic Annotator“ (ją galima parsisiųsti nemokamai iš www.lat-mpi.eu/tools/elan/) suteikia galimybę pasižymėti gestus ir bet kokią gramatinę ar kitokią informaciją laiko juostoje, žyminčioje vaizdo atkarpas. Viršuje rodomas filmuotas tekstas, o apačioje esančioje laiko juostoje galima pasižymėti reikiamą atkarpą ir įrašyti su ja susijusią informaciją. Tai suteikia puikias galimybes mokiniams analizuoti savo ir kitų kalbėtojų kalbą. Programą nesudėtinga naudoti, ji labai patogi.

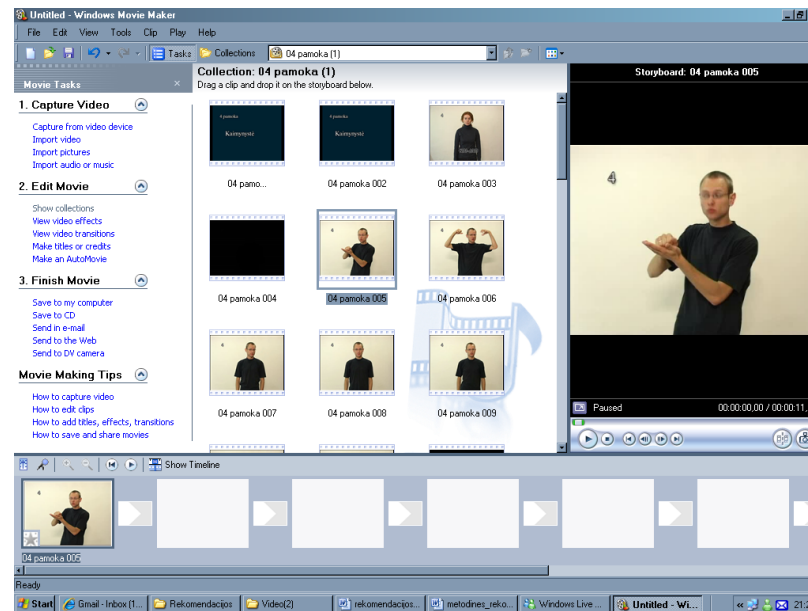
Čia pateikiamas pavyzdys, kaip galima šią programą naudoti kalbant apie derinimą ir proformų vartojimą nusakant erdvinius santykius. Vienoje eilutėje mokiniai sužymi derinamus gestus, kitoje – proformas, o trečioje pateikia sakinių vertimą į lietuvių kalbą.

Video langas (nukirptas)

Laiko juostos ir jose nurodoma informacija, susijusi su filmuotu tekstu.

Windows Movie Maker programos naudojimo pavyzdys

Ši programa paprastai yra įdiegta Windows operacinėje sistemoje. Ja galima atlikti šias veiklas gestų kalbos pamokose ar mokiniams atliekant namų darbus:

- išskirti fotografijos (fiksavimo) funkcija reikalingus gestus, vaizdo teksto momentus;
- išskirti (iškirpti ar „pažymėti“) tam tikras vaizdo teksto atkarpas;
- išskirtas atkarpas galima montuoti („suklijuoti“) į vieną vaizdo filmą.

5. VERTINIMAS

5.1. Vertinimo nuostatos

Vertinimas yra nuolatinis procesas, kuriame dalyvauja ir mokytojas, ir mokiniai. Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratoje numatyti šie vertinimo tikslai:

- Vertinimas turi padėti mokiniui mokytis (vertinimas mokymui, motyvacijai skatinti);
- Pateikti informaciją apie mokinio mokymosi patirtį, pasiekimus ir pažangą;
- Nustatyti mokytojo, mokyklos darbo sėkmę, priimti pagrįstus sprendimus.

Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata. LR švietimo ir mokslo ministro 2004 m. Vasario 25 d. Įsakymas ĮSAK-256)

Ugdymo procese mokytojas nuolat stebi, analizuoja ir koreguoja moksleivių veiklą, kaupia informaciją apie jų mokymosi sėkmes ir problemas.

Vertinimo tipas ir būdai priklauso nuo tikslų. Vertinimo sampratoje išskiriami trys vertinimo tipai:

	Vertinimo paskirtis	Kada vertinama?	Kas vertina?	Kas vertinama ?	Kaip vertinama?
Vertinimas ugdymo procese: 5) <i>formuojamasis vertinimas;</i>	Spręsti, ar ir kiek mokymasis yra/buvo sėkmingas, nustatyti sunkumus bei padrąsinti, paskatinti – <i>padėti mokytis.</i>	Kiekvieną pamoką, pertrauką, ir pan. – mokymosi proceso metu.	Mokytojas ir mokinys/ mokiniai	Pastangos, nuostatos, pažanga, žinios, supratimas, gebėjimai.	Stebėjimas. Klausimai, pokalbiai, diskusijos, komentarai raštu mokinių darbuose. Savistabos dienoraštis.
6. diagnostinis vertinimas	Išsiaiškinti mokinio pasiekimus ir padarytą	Atlikus užduotį, baigus temą ar kurso dalį.	Mokytojas; mokytojas ir mokiniai.	Žinios, supratimas, gebėjimai.	Vertinama pagal kriterijus:

	Vertinimo paskirtis	Kada vertinama?	Kas vertina?	Kas vertinama ?	Kaip vertinama?
	pažangą.				kontroliniai darbai, testai, kūrybiniai darbai, projektai ir kt.
Vertinimas baigus programą: <i>apibendrinamasis vertinimas.</i>	Įvertinti pažymiu mokinių pasiekimus. Atrinkti kandidatus į darbą arba tolesnėms studijoms.	Baigus pagrindinio ar vidurinio mokymosi programą	Mokytojas, kiti vertintojai	Žinios, supratimas, gebėjimai.	Išoriniai testai ir egzaminai

Vertindamas mokytojas turėtų vadovautis tam tikromis nuostatomis:

- *atsakomybės dalinimasis su mokiniais už jų mokymąsi;*
- *paties mokymosi proceso, mokinių pastangų, siekių bei pažangos vertinimas;*
- *mokymas vertinti save ir bendraamžius taikant kriterijus;*
- *skatinantis mokymąsi grįžtamasis ryšys;*
- *mokymosi planavimas remiantis duomenimis; aiškus artimiausių mokymosi žingsnių supratimas.*

Dažnai mokytojui lengviau suteikti grįžtamąją informaciją taip, kad ji stiprintų mokymosi motyvaciją tada, kai jis žino, kaip mokinys vertina savo pasiekimus (rašinį, atliktą užduotį, indėlį į grupės darbą, projektą ir pan.). Todėl kartais verta prieš suteikiant grįžtamąją informaciją paprašyti mokinį įsivertinti savo atliktą darbą. **Savęs vertinimas** yra esminis mokymosi procese, nes mokiniams vertinant save jie pradeda matyti savo darbą taip, kad gali patys sau vadovauti ir kontroliuoti save. Savęs vertinimas pirmiausia yra susijęs su mąstymo veikla, refleksija. Jo tikslas – patobulinti darbą, prisiminti esminius dalykus, juos pastebėti savo darbe ar veikloje, plėtoti įsivertinimo gebėjimus. Ne ką mažiau efektyvus yra ir vienas kito vertinimas. Mokiniai turi būti mokomi bendradarbiavimo vertinant vienas kito darbą dėl dviejų priežasčių: bendradarbiavimo įpročiai ir gebėjimai yra vertingi savaime ir vienas kito vertinimas padeda mokiniams išsiugdyti

objektyvumą, reikalingą veiksmingam savęs vertinimui. Svarbiausias dalykas yra tai, kad vienas kito ir savęs vertinimas įneša unikalų indėlį į mokinių mokymosi plėtotę – jie apsaugo nuo tikslų, kurių neįmanoma pasiekti, kėlimo.

5.2. Vertinimo būdai: formuojamasis vertinimas

Mokymąsi mokytojai ir mokiniai gali vertinti įvairiais būdais. Individualizuojant ir diferencijuojant mokymąsi paprastai pritaikoma mokymosi turinys (medžiaga), mokymo ir mokymosi būdai bei vertinimo būdai. Individualizuojant vertinimo būdus svarbu atsižvelgti į keletą principų: tikėjimo sėkme skatinimą (galimybė tobulinti savo darbą, tinkama pagalba, saviraiškos galimybės, mokinių interesų paaiskinimas), vertinimą mokymuisi (efektyvus grįžtamasis ryšys, dėmesys mokymosi strategijų pasirinkimui, vienas kito ir savęs vertinimui), diagnostinės užduoties tinkamumą (užduočių sistemiškumas, įvairaus sunkumo klausimai ir užduotys, susitarti aiškūs vertinimo kriterijai).

Ypač daug dėmesio mokymo ir mokymosi procese mokytojas turėtų skirti tikslingam **formuojamojo vertinimo** būdų pasirinkimui. Šie būdai padeda pažinti konkrečius mokinių mokymosi bruožus bei poreikius ir atsižvelgiant į tai diferencijuoti ugdymo turinį.

Užduočių atlikimo metu naudingi su stebėjimu susiję kryptingi klausimai. Klausinėdamas mokytojas gauna įrodymų, ką mokinys žino, supranta ir geba. Atsakymo ieškojimas skatina mokinį ne tik prisiminti ir pakartoti tai, ką jis žino, bet ir patikslinti savo supratimą, didina pasitikėjimą savo jėgomis, gilina gebėjimus apibendrinti, reflektuoti, numatyti, kelti hipotezes.

Formuojamajam vertinimui labai svarbūs metapažinimui skirti klausimai, kai mokytojas klausia, kodėl buvo imtasi kurio nors veiksmo, kodėl užduoties atlikimui mokinys pasirinko vieną ar kitą kelią. Tokiu būdu mokiniai skatinami sekti savo mąstymo procesus („Ką aš darau?“), atpažinti savo mokymosi sunkumus, spragas bei sąmoningai ieškoti sau tinkamiausių mokymosi strategijų („Kaip aš galėčiau tai padaryti geriau?“), paaiškinti, kodėl daro tokį sprendimą. Stebėdamas, klausinėdamas, aiškindamasis mokytojas skiria daugiau dėmesio mokiniui, o tai, be abejo, skatina mokymosi motyvaciją bei asmeninę atsakomybę.

Geriau suprasti mokymosi procesą padeda mokytojo ir mokinių kartu planuojama mokymosi ir vertinimo veikla. Mokytojas pasiūlo ir tariasi su mokiniais, ką ir kaip mokytis artimiausiu metu, kokių rezultatų siekti ir kaip juos pamatyti.

Šiose rekomendacijose pateikiamų užduočių vertinimo momentai remiasi „tikėjimo sėkme“ principu, t.y. vadovaujamosi vertinimo mokymuisi samprata bei bandoma ieškoti galimų nuolatinio vertinimo ugdymo procese būdų. Šį mokytis padedantį vertinimą siūloma įgyvendinti vadovaujantis žingsniais:

- planuojami kuo įvairesni mokymo ir mokymosi būdai;
- numatomos aldžios diagnostinės užduotys (pasirinktinai pagal mokinių poreikius, mokymosi stilius);

- naudojami kuo įvairesni vertinimo būdai, stengiamasi vertinimą individualizuoti.

5.3. Vertinimo būdai: diagnostinis vertinimas

Mokytojo sprendimas (įvertinimas) tam tikrame mokymosi etape (baigus temą, kurso dalį) suteikia mokiniui informaciją apie pasiekimus, padeda numatyti ilgalaikius tikslus. Tai **diagnostinis vertinimas**.

Gana dažnai mokiniui nepavyksta gerai atlikti užduoties ir parodyti savo pasiekimus tik todėl, kad jis nesupranta užduoties atlikimo principų ir vertinimo kriterijų. Mokytojas turėtų aptarti su mokiniais bendriausius užduoties atlikimo kriterijus:

- kas turi būti padaryta, kad užduotis būtų atlikta;
- koks darbas bus laikomas kokybišku;
- kokie kriterijai lems darbo įvertinimą.

Pasakydamas veiklos tikslus ir sėkmės kriterijus, aptardamas veiklos žingsnius, mokytojas padeda mokiniui suprasti, ką reiškia mokymosi kokybė, ir moko stebėti savo mokymąsi, skatina savarankiškumą.

Taisydamas tam tikrus darbo aspektus ar klaidas, mokytojas turėtų pasiūlyti alternatyvas, galimus problemos sprendimo būdus. Mokinio mokymosi motyvaciją ir savęs vertinimo gebėjimus ypač stiprina mokytojo pateiktos informacijos apie atliktą darbą pateikimas kalbant su mokiniu, aptariant pastangas, polinkius, galias, lyginant su ankstesniais pasiekimais, numatant tolesnius mokymosi žingsnius.

Įvertinimo fiksavimo formos gali būti įvairios. Jos priklauso nuo vertinimo tikslų bei bendrų mokyklos vertinimo principų ir nuostatų. Bene informatyviausia įvertinimo fiksavimo forma – mokytojo asmeniniai užrašai. Jie padeda objektyviau įvertinti mokinio pasiekimus, nes sukaupiama daugiau ir įvairesnės informacijos (elgesys, darbo atlikimo laikas, mėgstami darbo būdai ir kt.).

Mokytojui pateikiant grįžtamąją informaciją pradėti siūloma nuo teigiamų aspektų, kadangi teigiama informacija palankiai veikia mokinio savigarbą, jis tampa atviras mokymuisi. Išgirdęs, ką pavyko padaryti gerai, mokinys bus geriau pasirengęs suprasti trūkumus ir suvokti, kokios pagalbos reikia. Informacijos reikėtų pateikti tiek, kiek mokinys, remdamasis savo patirtimi, gali jos priimti, kad ji būtų naudinga. Grįžtamoji informacija turėtų būti pagrįsta konkrečiais pavyzdžiais, paaiškinant mokiniui, ką ir kaip jis turėtų tobulinti (kokias užduotis atlikti, kokius veiklos būdus pasirinkti, kaip pasitikrinti). Tačiau pasirinkti turėtų pats mokinys. Tokia galimybė padėtų jam ugdytis asmeninę atsakomybę už savo mokymosi rezultatus.

6. Papildoma medžiaga, šaltiniai

Lietuvių gestų kalbos mokytojai, įgyvendindami gimtosios lietuvių gestų kalbos programą, gali pasinaudoti žemiau pateikiamais šaltiniais.

Literatūra:

Dalykinė

Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos. Vilnius, Švietimo aprūpinimo centras, 2008

Danielius M. Lietuvių gestotyros pagrindai. Vilnius, 2003.

Kompiuterinis lietuvių gestų kalbos gramatikos vadovėlis. M. Danielius ir kt. (sud.). Vilnius, 2008

Pedagoginė

Vertinimas ugdymo procese. Vilnius, 2006

Arends R. I. Mokomės mokytis. Vilnius, 1998

Jensen E. Tobulas mokymas. Vilnius, 1999

Petty G. Įrodymais pagrįstas mokymas. Vilnius, 2008

Petty G. Šiuolaikinis mokymas. Vilnius, 2006

Pollard A. Ir kt. Reflektyvusis mokymas. Vilnius, 2002

Rekomenduojama papildoma literatūra

Lietuvių gestų kalbos žodynas. 1-5 t. A. Jasiūnas ir kt. (sud.). Vilnius, 1997-2003

Laborit E. Žuvėdros klyksmas. Vilnius, 2003

Christersson G. Adomo knyga (vaizdajuostė ir užduočių sąsiuvinis). Vilnius, 2003.

Biologija. Aiškinamasis žodynas lietuvių gestų kalba. S. Barčienė ir kt. (sud.). Vilnius, 2006

Dailė. Aiškinamasis žodynas lietuvių gestų kalba. R. Gaušienė ir kt. (sud.). Vilnius, 2008

Europos ir Azijos šalių pavadinimai gestais. A. Jasiūnas ir kt. (sud.). Vilnius, 2000

Fizika. Aiškinamasis žodynas lietuvių gestų kalba. I. Narkevičienė ir kt. (sud.). Vilnius, 2008

Istorija. Aiškinamasis žodynas lietuvių gestų kalba. D. Burkauskienė ir kt. (sud.). Vilnius, 2006

Politologija. Aiškinamasis žodynas lietuvių gestų kalba. D. Burkauskienė ir kt. (sud.). Vilnius, 2007

Tikyba. Aiškinamasis žodynas lietuvių gestų kalba. A. Barisevičius ir kt. (sud.). Vilnius, 2007

Interneto nuorodos

www.pedagogika.lt – Švietimo plėtotės centro interneto svetainė

www.smm.lt – Švietimo ir mokslo ministerijos interneto svetainė

www.lkd.lt – Lietuvos kurčiųjų draugijos interneto svetainė

www.surdo.lt – Surdologijos centro interneto svetainė

<http://www.unriis.lt/gvmp/pamokosno.unriis> - virtuali lietuvių gestų kalbos vizualinė mokymo programa

<http://www.unriis.lt/gvmp/teminiai.unriis> - pateikiami lietuvių gestų kalbos aiškinamieji mokomųjų dalykų žodynai